

SZÉKELY-CSÁNGÓ DEKAMERON

Kóka Rozália: *Egy asszon két vétkecskéje*. Harminchárom bukovinai székely, gyimesi és moldvai csángó népi szerelmes történet. Eredeti gyűjtések alapján. Ötlet Szerkesztőség, 1989

Az utóbbi évtizedben a néprajzgyűjtők egyre nagyobb érdeklődéssel fordulnak az egyszerű paraszti nép szerelmi élete felé. Kóka Rozália *Egy asszon két vétkecskéje* című könyve is egy e gyűjtemények sorában, amelyben a magánélet legtitkosabb fordulatai, az udvarlás, első együtt hálás, házasságtörés féltve őrzött körülményeiről vallanak az adatközlők. A gyűjtő részéről nagy türelemre, a közlő részéről pedig kivételes bizalomra van szükség ahhoz, hogy a nép körében még ma is félig-meddig tabunak számító témáról hol szomorú, hol pedig víg históriák keletkezzenek a mesélő ajkán. Mert a szerelem, ahogyan azt többek között Tamási Áron is nagyon szépen megfogalmazta „megbízható szívárvány... az embernek az életörömmel, életigenléssel kötött, el nem pusztítható, meg-megújuló szövetsége.” Vagy ahogyan a kötet egyik asszonya, aki magtalan férje mellett örök meddőségre ítéltetett, ám furfanggal mégis kétszer anya lett, eképpen vall a szerelemről: „Higgyék meg, ebbe az életbe a legnagyobb dolog a szerelem. Ha nincsen társad vagy szeretetlen társval kell élj, olyan, mintha örökké homályba vonál. Ha van kit szeress, tégedet es szeretnek, magad virág vagy örökké süt read a nap.” Ennél tömörebb és költőibb megfogalmazását a szerelemnek és ugyanakkor a kötet lényegének mi sem adhatunk.

A gyűjtemény harminchárom történetének központjában a férfi-nő kapcsolata áll. A parasztság szerelmi kultúrájával foglalkozó kutatók már felismerték azt a tényt, hogy minél nagyobbak a terhek, annál inkább szükség van az örömszerzés és örömadás vágyára. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ez a szerelem mindig a mélységes együvé tartozást fejezi ki, amely „sem cselekedeteiben, sem szókészletében nem tűri el a magamutogató durvaságot” írja Petróczi Éva a gyűjtemény értékelésében. Ajánlata pedig a szövegek szellemében egyszerű és őszinte: „Legyen hát ez a kis könyv egyik segítőnk e gyötrelmes-gyönyörű, magunkat és másokat a leghomályosabb napokban is fényre menteni képes munkában. Bizzunk a szerelemben e minden Ádámoknak és Éváknak adatott, egükről el nem lopható, megbízható szívárványban.”

Kóka Rozália a 33 történetet három nagyobb egységre osztotta: legendamesék (3), élettörténetek (18) és trufák (12). A legendamesék a bibliai történetek folklorizált változatai, az első emberpár teremtése, kiüzetésük a Paradicsomból stb. A népi bölcsesség azonban már itt is kiszűri a történetek tanúságát: „Azóta (teremtés óta) kénlódik az ember az asszonval, met se vele nem jó, se nélküle.”, és „Ma es ennek (kiüzetésnek) isszuk a levit. Amétt Ádám s Éva vétkeztek az Úr ellen, az asszonyok nagy kénval kell a világra hozzák a gyermekeiket. Az emberek keservesen meg kell dógozzanak a béteví falatétt.”

Az élettörténetek néha szomorú, néha pajzán, verbő históriáit nem a kétértelműség jellemzi, hanem a találékonyság, a nyelvi játékoság. Az *első együtt hálás* fiatal leánykája így beszél az első kapcsolatáról: „Szépecskén fellépegettünk a lajtorján s beléültünk a szénába. Elébbszer szépen beszélgetett nekem. Így s úgy, szeressem őt, s tudom es én. De osztá! Kezdet gamat (disznó) lenni. Akart ingemet döböcskölni (dögönyözni, fog-

dosni). Tusakodtam véle, tusakodtam, de osztán megejedtem, hogy még valami kárt tesz bennem. Akkorát sikolytottam, hogy ez a bolond legén a lajtorja legfelső fokáról leszökött... Akkor én úgy megejedtem vót, hogy egy jó darabig nem merem guzsaljoskodni (szerelmeskedni), de osztán?... Annál többet!" A szegény lányok kiszolgáltatott, szomorú sorsa is kitűnik a történetekből. A *Csiki Véro élete* történet főhőse szép, de szegény lány, akit akarata ellenére adnak férjhez. „Tudtam, hogy nincs ki az esze egészen, met a faluba mindenki tudta. De igen nagy gazdák vótak.” Az asszony sorsa beteljesedik, apósa megerőszkolja, és ő ezután már csak fiának él. *Az egy asszon két vétkecskéje* hősnője is olyan emberhez megy feleségül, akit „soha-soha nem szerettem. Mikor jobb bé a házba, úgy érzettem, hogy egy nagy homály ereszkedik reám. Mikor ment el, nekem jött fel az áldott Nap!” A magtalan férjet az asszony komájával csalja meg. „Az én két vétkecskémből hány lélek dicsiri a Jóistent? Emrének lett hat gyermeke, Trézsinék lett nyóc.” És úgy érzi ezzel teljes bűnbocsánatot nyert a két „vétkecskéje”.

A trufák humoros, mosolygásra készítő történetei is a szerelem fortélyairól árulkodnak. A *Fösvén legén házasodik* történet főhőse ráfázik fukarságára, ő ugyanis olyan lányt akar feleségül venni, aki nem eszik, levegőből él. A nászéjszaka után azonban nagy lesz a meglepetése, és kérdésére a fiatalasszony ilyen magyarázatot ad: „Tudja-e ember, eddig elvótam tisztán ájerval es, de most valami történt véllem. Reggel óta állok az ablaknál, szipom bé az ájert s menyen ki valahol. Szipom bé s mennyen ki valahol. Alyan éhes vagyok, hogy veszek el. Hanem egyeb kend az éjje valami kárt tett bennem...” A *Mi dóga van egy asszonnak* kacagató történet pedig az ősrégi örökzöld kérdést veti fel: vajon a férfi vagy az asszony munkája fontosabb része a házaséletnek? A történetben a férj, aki a házimunkában ügyetlen és mindent fordítva csinál, levonja a következtetést, amikor felesége megragadja grabancát és a cseberbe nyomja fejét: „– Mondod-e még, hogy nem dógozom eleget? – s bényomta a víz alá. – Mondod-e még, hogy meresztgetem a purecomat? (fenekemet) – s esent bényomta a víz alá. Az ember utójjára könyörgőre fogta a dógot: – Édes feleségem, csapjál el! Ne nyuvassz belé ebbe a cseberbe! Soha többet nem mondom, hogy nem dógozol eleget.”

A történeteket Horóczy Margit illusztrációi teszik színesebbé, melyeknek fő témája az emberi élet különböző szakaszai. A könyv végén a táj- és idegen szavak jegyzékét találjuk.

Kóka Rozália *Az egy asszon két vétkecskéje* című gyűjteménye a bukovinai székelemek, moldvai és gyimesi csángók ajkán született ízes szerelmi történetek füzére, méltó vetélytársa a szerelem művészetéről eddig írt és megjelent könyveknek.

SÁRVÁRI V. Zsuzsa